

Harminckét lap, amely megrengette a világot

Százéves a hozzáadottérték-adó rendszere

Szerkesztette:

Kenyeres Sándor • Kovács Tamás • Vágyi Ferenc Róbert • Varga József

SOPRONI EGYETEM KIADÓ

Harminckét lap, amely megrengette a világot

Százéves a hozzáadottérték-adó rendszere

SOPRONI EGYETEM KIADÓ

Sopron, 2019

Szerkesztők:

Kenyeres Sándor, Kovács Tamás, Vágyi Ferenc Róbert, Varga József

Szakmai lektorok:

Bíró Zoltán: 1., 2., 9. fejezet
Szilovics Csaba: 10., 11., 12. fejezet
Kenyeres Sándor: 4., 5., 6., 8. fejezet
Vágyi Ferenc Róbert: 7., 13. fejezet

Szerzők:

Baksa Anikó	Kovács Ferenc
Darák Péter	Molnár Gábor Miklós
Domokos László	Siemens, Carl Friedrich von
Gilányi Zsolt	Szappanos Júlia
Hajnal Péter	Vágyi Ferenc Róbert
Jancsa-Pék Judit	Varga József
Kenyeres Sándor	Vira Sándor
Király László György	

Nyelvi lektor: Tompáné Székely Zsófia

Technikai szerkesztő: Horváthné Józsa Ágnes

A könyv a Soproni Egyetem és a Magyar Nemzeti Bank közötti együttműködés keretében, a Magyar Nemzeti Bank támogatásával készült.

Kiadja: Soproni Egyetem Kiadó
9400 Sopron, Bajcsy-Zsilinszky u. 4.

Felelős kiadó: Dr. Alpár Tibor László kutatási és külügyi rektorhelyettes

© Soproni Egyetem Kiadó

Nyomdai kivitelezés: Pátia Nyomda Zrt.
Felelős vezető: Simon László vezérigazgató

ISBN 978-963-334-337-1 (nyomtatott)
ISBN 978-963-334-338-8 (elektronikus)
DOI 10.35511/978-963-334-338-8

Minden jog fenntartva.

Az esetlegesen előforduló nyomdai hibákért felelősséget nem vállalunk!

Harminckét lap, amely megrengette a világot

Tartalomjegyzék

Előszó	9
I. rész A forgalmi adók szerkezete	13
1. Az útvámtól a hozzáadottérték-adóig (Kenyeres Sándor)	15
1.1. Mozzanatok az adózás történetéből	15
1.2. Bevezetés	19
1.3. Az adózásról általában	19
1.3.1. Az adózás, mint társadalmi jelenség	19
1.3.2. Az adózás jogi megközelítése	20
1.4. Az adózás folyamata	24
1.4.1. Az adó megfizetése	24
1.4.2. Az adó begyűjtése	25
1.4.3. Az adóteher-viselés és az adóáthárítás	27
1.4.4. Az adók osztályozása	28
1.5. Forgalmi adók	30
1.5.1. A forgalmi adók csoportosítása	30
1.5.2. Forgalmi adók az adójogfennhatóságok között	31
1.5.3. A közvetett adók	32
1.6. A forgalmi adók összehasonlítása	33
1.6.1. Az egyfázisú forgalmi adó	33
1.6.2. Többfázisú forgalmi adó	33
1.6.3. Az összfázisú forgalmi adó	33
1.6.4. A hozzáadottérték-adózás	35
1.6.5. A halmozódás nélküli összfázisú forgalmi adó	39
1.7. A hozzáadottérték-adózás történetéből	41
1.7.1. A hozzáadottérték-adózás előzményei	41
1.7.2. A hozzáadottérték-adózás bevezetése	42
1.8. Összegzés	44
1.9. Irodalomjegyzék	45
2. Az áfa módszertana, jellemzői, logikája, felépítése (Vágyi Ferenc Róbert) ..	47
2.1. A forgalmi adók rendszere	47
2.2. Az áfatörvény hatálya	51
2.2.1. Területi hatály	51
2.2.2. Személyi hatály	51
2.2.3. Tárgyi hatály	52
2.3. A teljesítés helye	54
2.3.1. Termékértékesítés	55
2.3.2. Szolgáltatásnyújtás	55
2.3.3. Közösségen belüli beszerzések	56
2.3.4. Termék importjának teljesítési helye	56
2.4. Adófizetési kötelezettség, adó megállapítása	57

2.5.	Az adó alapja	58
2.6.	Az adó mértéke	60
2.7.	Adómentesség	60
2.7.1.	Tevékenység közérdekű jellegére tekintettel adómentes.	62
2.7.2.	Tevékenység egyéb sajátos jellegére tekintettel adómentes	62
2.7.3.	Adókötelessé tétel	63
2.7.4.	Közösségen belüli értékesítés, beszerzés.	63
2.7.5.	Termék importja	64
2.7.6.	Termékexport.	64
2.7.7.	Nemzetközi közlekedés.	65
2.8.	Az adó levonási jog tartalma	65
2.8.1.	Adólevonási jog keletkezése.	65
2.8.2.	Az adó megosztása	66
2.8.3.	Levonási jog korlátozása	66
2.8.4.	Az adólevonási jog gyakorlásának feltételei.	67
2.8.5.	Különös szabályok	67
2.9.	Az adófizetésre kötelezett.	68
2.10.	Az adó megállapítása	68
2.11.	Számlázási szabályok	69
2.12.	Összefoglalás	69
2.13.	Irodalomjegyzék	71

II. rész A hozzáadottérték-adó történetéről. 73

3. A megnevesített forgalmi adó (Veredelte Umsatzsteuer) (Carl Friedrich von Siemens). 75

4. Amerikai áfa kísérletek – társasági adó kiváltása forgalmi adóval (Kovács Ferenc). 99	
4.1. VAT versus GST	99
4.2. A VAT kialakulása.	101
4.2.1. A kezdetek	101
4.2.2. USA-beli elképzelés egy új típusú adóról	101
4.2.3. A Francia modell	102
4.3. A Michigani „Single Business Tax”	103
4.3.1. Az SBT története	103
4.3.2. Az SBT általános szabályai	104
4.3.3. Az SBT alapjának meghatározása	104
4.3.4. SBT kedvezmények, mentességek	106
4.3.5. Főbb változások az SBT-ben.	107
4.3.6. Néhány statisztikai adat az SBT-ről.	108
4.3.7. Néhány záró gondolat	109
4.4. Irodalomjegyzék	110

5. A franciaországi általános forgalmi adó születésének körülményei (Gilányi Zsolt)	111
5.1. A francia forgalmi adórendszer az áfa bevezetését megelőző években	115
5.2. Az áfa bevezetését megelőző években érvényben lévő francia forgalmi adórendszer pozitívumai.	119
5.3. Az áfa bevezetését megelőző években érvényben lévő francia forgalmi adórendszer negatívumai	120
5.4. Az általános forgalmi adó terve, várt hatások.	125
5.5. Összegzés	127
5.6. Irodalomjegyzék	128
6. Az általános forgalmi adó magyarországi története egy sajátos szemszögből (Vira Sándor)	129
6.1. A kezdetek (1988-1992)	129
6.2. Irány a teljes jogharmonizáció az EU-s forgalmi adó szabályokkal (1993-2004).	135
6.3. Bent az Európai Unióban	142
6.4. Napjaink (2008-2018).	145
6.5. Irodalomjegyzék	146
III. rész A hozzáadottérték-adó és a pénzügypolitika	149
7. Az Állami Számvevőszék ellenőrzési és egyéb tapasztalatai az áfa adónem területén (Domokos László, Baksa Anikó, Szappanos Júlia).	151
7.1. A központi költségvetés áfa bevételének alakulása.	151
7.2. Az adóbevételek teljesülésének számvevőszéki ellenőrzése	154
7.3. A központi költségvetésről szóló törvényjavaslat véleményezése.	157
7.4. Gazdaságfehérítés – versenyképesség.	159
7.5. Az adó- és vámhatósági feladatellátást érintő változások	162
7.5.1. A NAV szervezetét, felügyeletét érintő változások	162
7.5.2. A főbb módszertani változások	163
7.6. A NAV feladatellátása a számvevőszéki ellenőrzések fókuszában ...	165
7.6.1. 15044 számú jelentés a NAV hátralékkezelési és végrehajtási eljárási, valamint a kiemelt adózói körben gyakorolt tevékenysége szabályszerűségének, az EUROFISC rendszer működésének ellenőrzéséről	166
7.6.2. 17086 számú jelentés a NAV informatikai rendszereinek ellenőrzéséről	167
7.7. Irodalomjegyzék	168

8. Az általános forgalmi adó beszedése (Király László György)	169
8.1. Az áfa jelentősége	169
8.1.1. Az áfa világszintű elterjedtsége	169
8.1.2. Áfa az Európai Unióban	170
8.1.3. Az áfa jelentősége a magyar költségvetésen belül	172
8.2. Az áfa sajátosságai adóbeszedési szempontból	173
8.2.1. A többfázisú forgalmi adó problémája	174
8.2.2. A közösségi kereskedelem problémája	176
8.2.3. A körhintacsálás (caroussel fraud)	177
8.3. Megoldások az áfabeszedés eredményességének javítása érdekében	183
8.3.1. Rendszertípusú megoldások	183
8.3.2. Hatósági típusú megoldások	185
8.3.3. Megoldási elképzelések az EU-ban	189
8.4. Irodalomjegyzék	190
9. A forgalmi adó és az infláció összefüggései (Varga József)	193
9.1. Bevezetés	193
9.2. Az adó és az infláció általános kapcsolata	193
9.2.1. Az inflációs adó értelmezése	193
9.2.2. Az inflációs adó modellezése	195
9.3. A forgalmi adó és az infláció kapcsolata	197
9.3.1. A kapcsolat általános összefüggései	197
9.3.2. A forgalmi adó inflációnövelő hatása	199
9.3.3. A forgalmi adó csökkenésének hatása az árakra	202
9.4. Az adóemelés okozta infláció jövedelem- és vagyonújraelosztási mechanizmusa	204
9.4.1. Az újraelosztás elméleti kerete	204
9.4.2. A költségvetést érintő adórendszerbeli újraelosztási hatások	205
9.5. Irodalomjegyzék	208
IV. rész A hozzáadottérték-adó jogi megítélése	211
10. A hozzáadottérték-adó (héa) gyakorlata az európai adójog (az EUB esetjoga), valamint a nemzeti adójog (a magyar közigazgatási bírósági gyakorlat) kölcsönhatásában (Darák Péter)	213
10.1. Bevezetés	213
10.2. Pillanatfelvétel a 2019-ben nyitott jogértelmezési kérdésekben feltárható uniós héa gyakorlatról	214
10.3. Pillanatfelvétel az uniós joghoz kapcsolódó héa ügyek magyar bírói gyakorlatáról	218
10.4. Következtetések	220
10.5. Irodalomjegyzék	221

11. A közigazgatási áfa perekről (Traveller in time) (Hajnal Péter)	223
11.1. A kezdet – 1992/1993	223
11.2. A kifejlődés – 1996/1997	225
11.3. Csatlakozás előtt – 2002/2003	228
11.4. Csatlakozás után – 2008	232
11.5. Magyar előzetes döntéshozatali ügyek után – 2012	234
11.6. Napjaink – 2017	238
11.7. A jövő	242
11.8. Irodalomjegyzék	243
12. Visszaélések az áfa rendszerében	
büntető bírói szemmel (Molnár Gábor Miklós)	245
12.1. Bevezető gondolatok	245
12.2. A büntetőjogi szabályozás	246
12.2.1. Adócsalás a korábbi Btk-ban	246
12.2.2. A költségvetési csalás	247
12.2.3. Dogmatikai és gyakorlati kérdések a költségvetési csalás köréből	248
12.2.4. Az Európai Unióhoz csatlakozás hatása az áfa bűnözésre	254
12.2.5. A releváns iratok eltüntetése, az iratlopás	255
12.3. Jogkövetkezmények	258
12.3.1. A vagyonelkobzás	258
12.3.2. A Nemzeti Adó- és Vámhivatal polgári jogi igénye	260
12.3.3. A pénzmosás	261
12.3.4. A „ne bis in idem” elvének újszerű értelmezése az Európai Unió Bíróságának gyakorlatában	261
12.4. Záró gondolatok	263
12.5. Irodalomjegyzék	264
V. rész A hozzáadottérték-adó nemzetközi vonatkozásairól	267
13. Az Európai Unió és a nemzeti hozzáadottértékadó-rendszerek	
kapcsolata (Jancsa-Pék Judit)	269
13.1. A héa jelentősége	269
13.2. Az EU adópolitikája	271
13.3. Az uniós és a nemzeti jog viszonya	271
13.4. Az áfa harmonizációja az EU-ban: történet	273
13.5. Magyarország	282
13.6. Az áfa jövője – a történet folytatása	284
13.7. Irodalomjegyzék	297
VI. rész A szerzőkről röviden	301
Melléklet	319

Vira Sándor

6. Az általános forgalmi adó magyarországi története egy sajátos szemszögből

6.1. A kezdetek (1988-1992)

Hazánkban az általános forgalmi adó bevezetését az 1980-as évek végére nyilvánvalóvá vált gazdasági szükségszerűségek indokolták. A közel húsz éve tartó áremelkedések megrengették a szocialista rendszert, a lakosság már nem tapasztalta a korábbi kiegyensúlyozott életszínvonal emelkedését. 1984-ben párthatározatban rendelkeztek az adórendszer megreformálásáról. 1986-ban Hetényi István pénzügyminiszter nyilvánosságra hozta, hogy a költségvetési hiány gyakorlatilag kétszerese a betervezettnek. A pénzügyminiszter ekkor vette elő a korábbi párthatározatot és megkezdte az adóreform előkészítését. Még ebben az évben egy négytagú delegáció utazott Madridba, hogy tanulmányozzák a spanyolok EU-csatlakozásának előfeltételeként éppen akkor bevezetett áfa rendszert.

A költségvetési problémák ellenére Kádár János, az akkori politikai vezető, egy évig visszatartotta az adó- és bankreformot Magyarországon. Megjegyzem, hogy – állítólag – az akkor már idős politikus abban a hiszemben élt, hogy az adóreform kizárólag a kisiparosokat, a sírköves kőfaragókat és a lángossütőket fogja érinteni.

1987 közepén jelentős személyi változások voltak a politikai vezetésben.

Eddigre Magyarország jelentősen eladósodott, amely részint annak tudható be, hogy a 80-as évek elején végrehajtott gazdaságpolitikai „reformok” gyakorlatilag csak látszatintézkedésnek voltak.

Az általános forgalmi adóról szóló törvénytervezetet a kormány 1987. augusztus 13-án fogadta el, az Országgyűlés – egyidejűleg a személyi jövedelemadóról szóló törvénnyel – 1987. szeptember 19-én döntött róla. Az új jogszabály

egyetlen ellenzavazattal került elfogadásra és a törvény 1988. január 1-jén lépett hatályba. A pénzügyminiszter hangsúlyozta, hogy a két új adótörvény jelentősen elősegíti majd országunk pénzügyi stabilitását.

Az általános forgalmi adót másokhoz hasonlóan francia mintára hoztuk létre. A rendszer kialakítását a Világbank is támogatta, többek közt szakértőkkel és anyagi segítség nyújtásával. A közép-kelet-európai régióban először nálunk indult el a piacgazdaság irányába a modern adórendszer megteremtése. A későbbiek során a környező államok részben a magyar példán keresztül modernizálták az adórendszerüket.

A gazdaságpolitikának alapvetően három fő pillére van. Az adópolitika, a monetáris és a támogatáspolitikák. Az adópolitika legfőbb célja, hogy a költségvetés számára bevételeket biztosítson, ugyanakkor jelentős mértékben befolyásolja a gazdasági szereplők magatartását is. Az általános forgalmi adó a TB és járulékbévételek (valamint a szociális hozzájárulási adó) után a második legnagyobb bevételi forrása az államnak. Egyértelműen megállapítható továbbá, hogy az általános forgalmi adó szabályai jelentős hatással vannak a vállalkozások pénzügyi és gazdálkodási magatartására, kultúrájára, ideértve a bizonylatolási fegyelmet, amely nagymértékben biztosítja a pénzügyi átláthatóságot, és elősegíti a valós vagyoni kimutatását is.

A kezdeti évben, 1988-ban, az általános forgalmi adó bevétel 123 milliárd forint volt, amely összeg a központi költségvetés 17,3%-át tette ki. (Némileg árnyalja a képet, hogy a fogyasztási adó 87,5 milliárd forintos összege szintén kitett 12,3%-ot.)

Dr. Ékes Ildikó munkája alapján az adóbevételek az alábbiak szerint alakultak::

Megnevezés/év	1988	1989	1990	1991	1992
Általános forgalmi adó	123,0	135,1	146,8	149,5	175,7
Fogyasztási adó	87,5	95,6	108,2	137,3	166,7
Fogyasztáshoz kapcsolt adók összesen	210,5	230,7	255,0	286,8	342,4

**1. táblázat: A magyar költségvetés fogyasztáshoz kapcsolt bevételei
1988-1992 között (milliárd forintban)**

Forrás: Ékes (1997)

Megnevezés/év	1988	1989	1990	1991	1992
Áfa részarány	17,3	25,4	23,0	20,9	22,2
Fogyasztási adó részarány	12,3	18,0	16,9	19,2	21,0
Összes fogyasztáshoz kapcsolt adó részaránya	29,6	44,0	40,0	40,1	43,2

2. táblázat: A magyar költségvetés fogyasztáshoz kapcsolt bevételeinek részaránya az összes költségvetési bevételhez képest 1988-1992 között (%-ban)

Forrás: Ékes (1997)

Az általános forgalmi adózás rendkívül egyszerű elven működik. Mondhatni annyi a gyakorlat, hogy amennyiben vásárolok egy zsák cukrot, akkor levonom az áfát, és amikor eladom a zsák cukrot, akkor fizetek áfát, a kettő egyenlegét pedig időszakonként rendeznem kell a költségvetéssel, azaz befizetésre vagy visszaigénylésre kerül sor. Elvileg minden adóalany az általa realizált árrés (értéknövekmény) után fizeti meg az adót. De akkor miért van ennyi probléma a forgalmi adózással, miért dolgozik évtizedek óta a finomításán pénzügyi és jogi szakemberek hada?

Magában a jogszabály, illetve a forgalmi adóztatás elve igen egyszerű. Az adóztatás nehézsége abból adódik, hogy az adótárgyak (termékértékesítések, szolgáltatásnyújtások) végtelenül sokfélék lehetnek és az adóalanyok száma a kezelhetőség szempontjából igen magas. Továbbá az adózás, mint társadalmi rendszer sztochasztikus, így az írott és szigorúan ellenőrzött szabályok ellenére a rendszer kiszámíthatatlan, illetve igen sok változóval és bizonytalansági tényezővel kell számolni a költségvetési bevételek tervezése során.

Az általános forgalmi adó magyarországi bevezetésekor az 1987. évi V. törvény mindössze 31 paragrafusból állt, amelyek már tartalmazták az eljárási szabályokat és a lakóingatlan áfa visszatérítéssel kapcsolatos tudnivalókat, sőt, még a téves adómegállapítás szankcióit is (már akkor is lehetett 200% a bírság). A mai hatályos törvényünkben a számla kiállításával, illetve az adminisztrációval kapcsolatos szabályok is hosszasan kerültek megfogalmazásra, mint az áfa bevezetésekor a teljes szabályrendszer (boldog békeidők az adminisztrációban). Természetesen a törvénynek volt végrehajtási rendelete, de a részletszabályokkal együttesen is igen elnagyoltnak tűnik a jogszabály első verziója a jelenlegi szabályozás tükrében.

Mai szemmel – és szigorúan hangsúlyozom, mai szemmel – az akkori pénzügyi és jogi szakemberek végtelen naivitásról tettek tanúbizonyságot a jogszabály megalkotása során. Az 1987. évi törvény azonban éppen olyan módon határozta meg az adott zsák cukor értékesítésével kapcsolatos forgalmi adó szabályokat, mint a jelenlegi.

A jogalkotó alapvetően három szempontot nem vett figyelembe – mondhatni, hogy szükségszerűen – a negatív tapasztalatok hiányában. Nem számolt az adótárgyak sokféleségével, így nem szofisztikálta kellően az anyagi szabályokat. Mai szemmel nézve egyszerűen elképzelhetetlenek tartanánk az adott szabályrendszer alapján történő adó meghatározást az önadózás keretében. Egy igazi keretszabályról beszélhetünk, a részletek kidolgozását, a hézagok kitöltését a jogalkotó az adóalanyokra és a hatóságra bízta. Nem számolt a jogalkotó az adóalanyok nagy számával, így az adóztatás infrastruktúrája nem volt megfelelően előkészítve. Talán infrastruktúra terén volt a legnagyobb hiányosság a jogszabály bevezetésekor. Nem számolt a jogalkotó továbbá a rendszerből adódó költségvetési csalás lehetőségének volumenével, bár erre voltak figyelmeztető információk külföldről. Megjegyzem, hogy az általános forgalmi adó bevezetésétől jó pár év telt el, míg a magyar fiskális politika irányítói hathatós intézkedéseket tettek az adórövidítések megakadályozására, de addigra a költségvetési csalások tömegessé váltak, és sajnos a csalások száma a mai napig stacionernek tekinthető. Ugyanakkor megjegyezhető, hogy a kormányzati kommunikáció jelentős adózási fejelem javulásról számol be napjainkban, amit az adórés nagyságának csökkenésében látja megnyilvánulni. Kérdés csupán az, hogy a komoly pontatlanságot tartalmazó statisztikai adatokon alapuló becslési eljárás alapján mennyire lehet egzaktan mérni a potenciálisan számítható és a ténylegesen befolyt adóösszeg különbségét. Kétségtelen tény azonban, hogy az azonos módszertannal előállított adatok valamilyen trend felállítására alkalmasak az adóelkerülés mértékének időbeli változására.

Az általános forgalmi adó bevezetésekor havi szinten számoltak el az adókötelezettségükről az adóalanyok. Azonban, ha visszaigényelhető adójuk keletkezett, azt külön lapon (61. számú), kizárólag a visszaigénylendő összeg megnevezésével kikérhették az adóhatóságtól (igazi söralátét méretű bevallást kellett beadniuk). A fizetendő adót szintén havonta állapították meg és fizették be – ez

esetben a fizetendő adóról nem kellett külön bevallást készíteniük –, majd éves szinten elszámoltak az adóról a 6-os bevalláson. Nyilván a visszatérítő lap adatai nem voltak elegendők még a legalapvetőbb kockázatelemzésre sem, így az ellenőrzésre történő kiválasztásnál alapvetően a véletlenszerűsége lehetett alapozni a visszaigényelt összeg nagyságának függvényében.

1988-ban nem volt általános adókulcs, az egyes termékek és szolgáltatások áfa kulcsát külön-külön határozta meg a jogszabály statisztikai besorolás alapján (25%, 15% és 0%). Ebből adódik, hogy a mai napig is egyes idősebb pénzügyi szakemberek az SZJ (Szolgáltatások Jegyzéke) és a VTSZ (Vámtarifaszám) szám szerinti adókulcs táblázatokat keresgélnek az interneten. A termékek rendre 25%-os adókulccsal, míg a szolgáltatások 15%-os adókulccsal adóztak. A 0%-os adómérték alá a lakosság jelentős részét érintő – rendre szociálpolitikai megfontolás alapján meghatározott – termékek és szolgáltatások tartoztak, így többek között a gyógyszerek, az élelmiszerek döntő hányada, és például a jelenlegi politikai kommunikációban is központi szerepet játszó rezsiköltségek.

Nyilván egy, a fogyasztói árat jelentősen befolyásoló adó (áfa) megjelenése úgynevezett eltérítő hatást váltott ki a lakosság körében. Értve ezalatt, hogy a lakosság a fogyasztási szokásait bizonyos mértékig átütözte és korábbra hozta azon vásárlásait, amelyeket csak a későbbiekben szándékozott eszközölni. Gyakorlatilag 1987. III. negyedévére Magyarországon a felvásárlási láz miatt kiürültek az építőipari telepek, mivel a lakosság minden elképzelhető építőanyagot felvásárolt (a szerző személyes tapasztalata). Vélelmezni lehetett, hogy 1988-tól kezdődően, az általános forgalmi adó bevezetésével jelentősen csökkenni fog a lakosság beruházási kedve, amely várakozás azonban nem teljesült, mivel a rendszerbe előrelátóan beépítették a magánszemély építetők számára történő lakás áfa visszatérítésének lehetőségét. A jogszabály számla alapján, a lakás területének függvényében biztosította a visszaigénylés maximális összegét. Egy 100 m²-es ház esetében 190 000 forint volt az áfa visszaigénylés felső határa. (Megjegyzés: 1988-ban 1-1,5 millió forintból már fel lehetett építeni egy 100 m²-es családi házat, vagyis gyakorlatilag teljes körű visszatérítést engedélyezett a törvény.) Nyilván lehetővé kellett tenni, hogy ne csak a lakásépítőket, hanem az új lakást vásárlókat se terhelje az áfa, így az új lakás áfa kulcsa 0%-os lett.

A lakás áfa mondhatni teljes körű visszaigényléséhez képest a vállalkozások a beruházásaiknál felmerült költségek áfa tartalmát a kezdetekben nem igényelheték vissza teljes egészében. 1988-ban a beruházás áfa tartalmának 20%-a volt levonható a fizetendő adóból, majd az arány folyamatosan emelkedett évi 20 százalékponttal, a teljes körű beruházás áfa visszaigénylésére csak 1992-től volt lehetősége a vállalkozásoknak.

Még egy érdekes körülmény a kezdeti évekből. Az első áfatörvény tételes levonási tiltást csak a személygépkocsi beszerzésre, a taxiszolgáltatás igénybevételére, valamint a reprezentációs célú ital beszerzésre és a vendéglátó ipari szolgáltatásra tartalmazott. A későbbiekben a jogalkotó nagy fantáziáról tett tanúbizonyságot a tételes levonási tiltások kibővítésekor, amely bővítés megszakadt az EU-hoz történő csatlakozásunkkor a héa-irányelv levonási tilalmat korlátozó rendelkezése miatt.

A mai szemmel esetlennek tűnő korabeli szabályok, a kockázatelemzés adatbázisának hiánya, az ellenőrzési rendszer kezdetlegessége, az ellenőrök rutintalansága azt eredményezte, hogy az első pillanattól kezdődően az áfa rendszerére rátelepült a gazdasági bűnözés. Itt nem kizárólag jól képzett fehérgallérosokat kell érteni, hanem gyakorlatilag a legtöbb erőszakos bűnöző is kipróbálta magát az áfacsalások terén. A korabeli vagyonok egy része az áfa jogtalan visszaigényléséből keletkezett, igaz e vagyonok mára eltűntek vagy teljes mértékben konszolidálódtak. (A legnagyobb rosszlányból is tisztességes nagymama lesz előbb vagy utóbb.) A 90-es években, a hírekben szereplő szinte valamennyi erőszakos bűncselekmény elkövetője már ismerős volt az adóellenőri gárda előtt valamilyen jogosulatlan adó visszaigénylés okán (személyes tapasztalat). Az egyetemisták egy része majdhogynem lottószelvényként használta az áfa visszatérítési 61-es nyomtatványt, miután egyéni vállalkozóként regisztrált. Volt olyan személy is, aki adóellenőrzés során esküdözött, hogy soha többet nem kér vissza áfát, amennyiben az éppen ellenőrzött összeget kiutalják a számára. A kezdetekben még csak fiktív számlákkal sem próbálták legalizálni a visszaigénylést. Ha ellenőrzés nélkül kiutalásra kerültek a kért összegek, akkor újra próbálkoztak, egészen addig, amíg az automatikusan érkező összegeket egy ellenőrzés meg nem akasztotta. Akkor viszont a visszaigénylő magánszemély vagy gazdasági társaság átmenetileg eltűnt, illetve az adóhatóság számára elérhetetlenné vált.

6.2. Irány a teljes jogharmonizáció az EU-s forgalmi adó szabályokkal (1993-2004)

Az 1987. évi V. törvényt hat alkalommal módosították, de a kezdetleges szerkezetéből adódóan, valamint a körülöttünk felfordult világ változásából következően egy új jogszabály megalkotása vált szükségessé. Korábban a szocialista társadalmi berendezkedésre próbáltunk piaci jellegű adótörvényeket bevezetni, amelyek az egész társadalom számára idegenek voltak. Gondoljunk csak arra, hogy 1988-ig a magyar lakosság gyakorlatilag nem találkozott az adóval, kivéve a kisiparosok, szellemi szabadfoglalkozásúak nagyon szűk rétegét. Nem is tudtunk olyan mondásokat értelmezni, hogy csak az adó és a halál biztos. (Ezt a mondást tulajdonítják Albert Einsteinnek, Benjamin Franklinnak is. Valójában Christopher Bullock angol drámaíró írta le először 1716-ban.)

A 90-es évek elejére már bokáig jártunk a piacgazdaságban és a korábbi szövetségi rendszer felbomlását követően célként tűztük ki magunk elé a nyugati integrációs szervezetekbe, így többek között az Európai Unióba történő betagozódást is. 1991-től kezdődően az EU társult tagjává váltunk, vagyis minden területen megkezdődött az igazodás a közösség szabályrendszeréhez. (Meggjegyzem, hogy a csatlakozási tárgyalásokat csak 1998-ban kezdtük meg.)

Az új áfatörvényünk (1992. évi LXXIV tv.) az 1993-as hatálybalépésével már egy igen modern, az EU 6. VAT direktívájának kellő módon megfelelő jogszabály volt. Ha az új jogszabályt összehasonlítjuk a korábbival, akkor megállapíthatjuk, hogy 4-5 év alatt 40-50 évet is fejlődöttünk az adószabályok megalkotásában.

Az 1993-ban bevezetett új áfatörvénynek több mint ötven időállapota volt, és 2007.12.31-ig volt hatályban. Mondhatni, hogy a jogszabály mindent látott hazánk társadalmi és gazdasági berendezkedésének megváltozásáról.

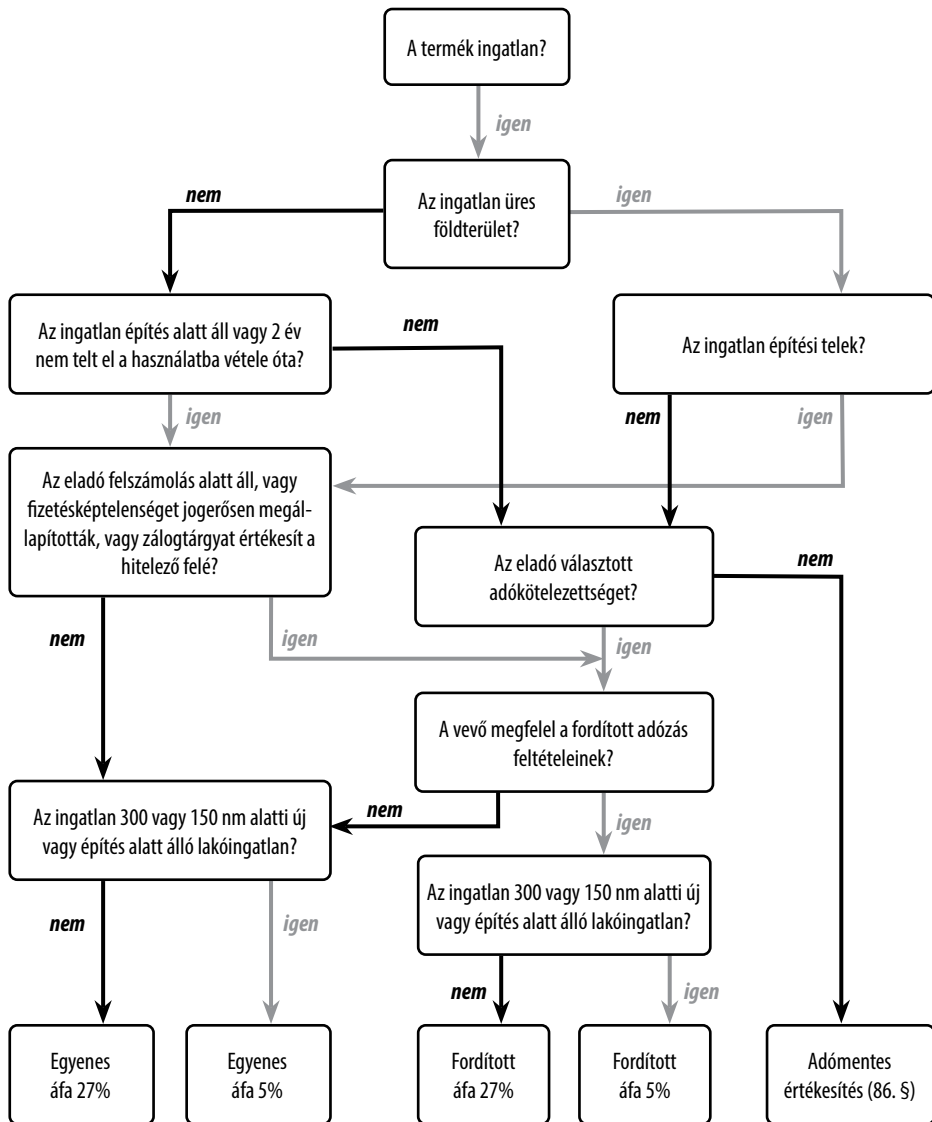
Alapvetően az adójogszabályokat fiskális okból, vagy populista, illetve – fogalmazzunk inkább másként – szociálpolitikai megfontolásokból szokás módosítani, vagy néha egyszerre mindkét okból. Az áfatörvény nagyszámú módosítását is e megfontolások generálták. Természetesen a legtöbb módosítás fiskális okra vezethető vissza. A módosítások legnagyobb számban az értelmezést segítették elő, illetve szintaktikai és szemantikai bizonytalanságokat szüntettek meg a gyakorlati jogalkalmazás segítése érdekében. Igen nagyszámú módosítás történt

az áfacsalások magakadályozása, a szürke- és feketegazdaság arányának visszaszorítása érdekében. Az áfatörvénnyel egyidejűleg párhuzamosan változtatták az eljárási törvényünket is ugyanezen megfontolások alapján. Az adórendszerünk egyik sarkalatos problémája éppen a változtatásokra vezethető vissza. Az adóalanyok jogkövető magatartásának egyik legfőbb kikényszerítő eszköze a stabil változatlan adószabály lenne, de a stabilitás nagymértékben segítené elő a vállalkozások számára kiemelten fontos kiszámítható gazdálkodási környezetet, és a gazdálkodásuk tervezhetőségét is. A nagyszámban meghirdetett „adóreformok” többnyire csak összekuszálták a már ismert szabályokat és rendre valós hatástalanulmány nélkül kerültek bevezetésre. Az egyes „reformok” következtében hozott szabályokat aztán ismételten módosították éveken keresztül. Máig emlékszem az egyetlen igazi „adóreformra”, a 2002-es évben. Valamilyen porszem kerülhetett a politikai gépezetbe és a 2002. évre nem terjesztettek be adóváltozásokról törvénycsomagot. Mind a revizorok, mind a könyvelők teljes szakmai felszabadultsággal dolgoztak az adott évben, nagyon jó érzés volt ismert szabályok alapján meghatározni az adókötelezettséget akár a vállalkozói, akár a hatósági oldalon.

Az 1992. évi áfatörvény már nem tartalmazott 15%-os adókulcsot. A 25%-os általános kulcs mellett 6%-os kedvezményes adókulcs került megfogalmazásra, amely alá igen széles körű termék- és szolgáltatáskör tartozott. A valódi adómentességet jelentő 0%-os kört jelentősen lecsökkentették, gyógyszerek, és a villamosenergia lakosság felé történő értékesítése, valamint a termékexport maradt adómentes. A kör a későbbiekben bővült a tankönyvekkel, valamint a fogyatékos személyek életét elősegítő eszközökkel, és csökkent a villamosenergiával. Az ingatlanok esetében új szabályokat fogalmaztak meg, és kezdetét vette a velük kapcsolatos szabályok bonyolítása, amely folyamat a mai napig is tart.

A következő ábra, amely az ingatlanok adókötelezettségének meghatározását folyamatában tartalmazza, jól szemlélteti a folyamat jelenlegi végeredményét, az áfatörvényünk bonyolultságát (jelenleg – 2019-ben – érvényes szabályok szerint):

1. ábra: Döntési folyamatára az ingatlanértékesítések áfa-kötelezettségének meghatározásához

Forrás: Saját szerkesztés

1995-re megalkották a kisstílusú adócsalók elleni csodafegyvert, a jogszabályban kimondásra került, hogy ha csak minimális mértékben is magáncélra (nem üzleti célra) kerül egy eszköz felhasználásra, úgy a beszerzés teljes áfa tartalma nem levonható, arányosításra nem volt lehetőség. Ennek következtében a revizorok

próbálták az adóalanyt behúzni a csőbe, olyan kérdésekkel, hogy például, ugye kismértékben a fényképezőgépét magáncélra is használja? A becsületesebbek képtelenek voltak hazudni, így nem vonhatták le az adót, akik viszont úgy tartották, hogy a 8. parancsolatot (Ne hazudj, mások becsületében kárt ne tégy!) nem sérti az APEH felé tett hamis nyilatkozat, azok viszont nagy eséllyel levonhatták az áfát.

A tételes levonási tiltások még gyerekcipőben jártak, a gépkocsi beszerzése, kölcsönzése, az üzemanyag és a taxi szolgáltatás áfája nem volt levonható. Mivel a személygépkocsi áfa tartalma nem volt levonható, a kereskedők azonnal feltalálták a nagyrakodó térrel rendelkező személygépkocsit hazánkban (kiszedték a hátsó ülést és egy rácsot helyeztek be elválasztónak). Így a jármű áfája máris levonhatóvá vált. A revizorok üldözni kezdték az adóalanyokat azt ellenőrizve, hogy nem szerelték-e vissza időközben a hátsó üléseket.

1993-ra hazánkban iparággá vált az áfacsalás. Az 1987-ben létrehozott és 1992-ben kétszintű államigazgatási szervvé alakított APEH (adófelügyelőségek megszüntetése) próbálta felvenni a harcot az áfacsalások ellen, de technikai eszközök és a személyi állomány nem volt elegendő a csalások elterjedésének megakadályozására.

Az adóhatóság kezdeti (körülbelül 1994 végéig tartó) informatikai ellátottságára jellemző, hogy ellenőrzési főosztályonként egy-két darab számítógéppel rendelkeztek, amelyek rendre a folyosók végén elkerített kb. 4 m²-es helyiségekben kerültek elhelyezésre. Sokszor közelharc alakult ki a revizorok között a gépek használatának érdekében. A jegyzőkönyvek kézírással készültek, a határozatokat pedig leíró hölgyek készítették el elektronikus írógépen (akik a tíz oldalnál hosszabb határozatokat általában „visszadobták” rövidítésre). Az informatikai ellátottság – amely a tapasztalatok szerint elsődleges fegyvere az adócsalások visszaszorításának – csak 1995-re jutott el odáig, hogy minden revizori szobába jutott egy számítógép, amelyen az ellenőrzött adóalany és partnereinek az adatai elemezhetővé váltak az ellenőrzés során. A revizorok járműellátása a 2000-es évek elejéig gyakorlatilag nulla volt, egy héttel korábban igényelhetek járművet, mint a tervezett utazás, amit csak 50%-os valószínűséggel kaptak meg, így az ellenőrzések operativitásáról gyakorlatilag nem beszélhetünk. A mai napig emlékszem arra az elképedt, hitetlenkedő arckifejezésre, amivel akkor találkoztam,

mikor egy polaroid gépet igényeltem az egyik ellenőrzési főosztály számára a helyszíni ellenőrzések dokumentálása érdekében.

Meg vagyok győződve, hogy amennyiben a 90-es években az ellenőrzés eszkörendszerét tudatosan, hatékonyan fejlesztették volna, akkor az áfacsalásokat csírájában lehetett volna elfojtani. Mire az ellenőrzés eszkörendszer elfogadható szintre emelkedett, már a teljes gazdaság fertőzött állapotban volt. Ha az akkori kormányok olyan mértékben fejlesztették volna az ellenőrzési rendszert, mint amilyen mértékben az elmúlt években teszik, akkor napjainkban egészen más, talán észak-európainak mondható adómorált tapasztalhatnánk hazánkban.

Az áfa adónemben születik a legtöbb adóhatósági megállapítás a kezdeti időszaktól kezdve napjainkig. Általánosságban elmondható, hogy éves szinten az összes magállapításnak a 75-80%-át teszik ki mind összegükben, mind darabszámban az áfa adónemben utólagos adó megállapítás keretében hozott kötelezések. Gyakorlatilag egy „közigazgatási háborúnak” lehetünk szemtanúi az áfa ellenőrzések hazai történetében.

A gazdasági bűnözők minden elképzelhető termékkel és szolgáltatással követtek el áfacsalásokat. Az áfa, mint adófajta igen sérülékeny, és nagyon csábító az adócsalók számára. Alacsony összegű, vagy akár nulla befektetéssel az áfa rendszerben százmilliós nagyságrendű pénzeszközhöz lehet törvénytelenül hozzájutni. Tipikus példája annak, hogy bármivel lehetett adót csalni, „Az utolsó vacsora” elnevezésű festmény fiktív értékesítése, illetve megvásárlása volt. (Az Il Cenacolo szekkó – egy falfestmény fajta – a milánói Santa Maria delle Grazie templom falán, egy ingatlan része. Több másolata is készült vászonra, Rubens is készített egyet.)

Igen kevés az a csalási tényállás, amely ténylegesen fiskális érdeket sért. A legegyszerűbb elkövetési mód, ha az adóalanyok nem bizonylatolják az értékesítést és nem fizetik be az adót. Az említett elkövetési magatartás a lakosság (végfelhasználó) felé történő értékesítés esetén jellemző.

Ugyanilyen módon követnek el adócsalást az egyes adóalanyok a cégek felé történő értékesítéskor is, annyi különbözőséggel, hogy a bizonylatot kiállítják, de az adót nem fizetik meg. A jelentős összegű áfacsalás ismérve, hogy az értékesítési láncban valaki nem fizeti meg az adót, de áfa tartalmú számlát állít ki a

vevője felé, és az értékesítési láncban minden őt követő adóalany visszaigényli az előzetesen felszámított adót. Ez esetben az a további kérdés, hogy annak, aki visszaigényli az adót van-e tudomása arról, hogy előtte valaki szándékosan nem teljesítette az adófizetési kötelezettségét, vagy a visszaigénylő személy esetleg tövőlegesen részt is vett az adócsalás megszervezésében. Sajnos e körben a „közigazgatási háborúnak” számos „polgári áldozata” is volt. Sok esetben a hatóság nem tudta egyértelműen a vevő felelősségét kizárni az adócsalásban, így sokszor az ártatlan, jóhiszemű vevő számára is megfogalmazott terhelő megállapítást oly módon, hogy a felé áthárított adót nem engedélyezte levonni. És természetesen e módszerrel sajnos százmilliárdos nagyságrendben csaltak sikeresen adót az elmúlt évtizedekben.

Talán e problémakör volt a legizgalmasabb kérdésköre mind a jogszabály módosításainak, mind a jogalkalmazási és ellenőrzési gyakorlatnak. Megjegyzem, leginkább haszontalan, adminisztrációs látszatintézkedések kerültek bevezetésre a számlázással és adóalanyok ellenőrzésre történő kiválasztásával kapcsolatban.

A fenti módon elkövetett adócsalások az első pillanattól kezdve megjelentek.

Először jellemzően azon termékekkel csaltak adót jelentős összegben, amelyekre mezőgazdasági exporttámogatást is lehetett igényelni, mivel így még nagyobb volt a realizálható „haszon” (ilyen módon megszerzett pénzekből épült az akasztói stadion is).

Azt követően az irodatechnikai eszközök és számítástechnikai berendezések forgalmában csaltak – túlnyomó részt – az adott módon. Volt olyan időszak, amikor hazánkban csak szinte áfacsalt számítógépes eszközöket lehetett vásárolni.

A hulladékkereskedelem szintén erősen fertőzött területnek számított, nem is tudom, hogy találkozott-e korábban adóellenőr olyan hulladékkereskedővel, akinek a szállítói számlái után az eladók teljeskörűen megfizették az adót.

Az ingatlanértékesítés is melegágya volt a csalásoknak, mivel létező, ellenőrizhető eszközökről volt szó, amelynek az adásvételét bejegyezték a közhiteles nyilvántartásokba, így nem lehetett kétségbe vonni a gazdasági esemény megtörténtét, azonban az eladó sok esetben az adó megfizetését elmulasztotta és eltűnt az adóhatóság elől. Volt olyan nyírségi varroda, amit kilencszer adtak el egymás

után úgy, hogy nem fizették meg az adót, de a mindenkori vevő visszaigényelte. Az adóhatóság minden esetben próbálta a visszaigénylést megakadályozni, de bizonyítatlanság hiányában rendre nem emelkedtek jogerőre a határozatai.

Sajnálatosan kimondhatjuk, hogy az építőipar teljes mértékben fertőzött volt áfacsalásokkal. Felépült úgy bevásárlóközpont, hogy a ténylegesen munkát végző alvállalkozókból egyetlen egyet sem sikerült fellelnie az adóhatóságnak.

Alkalom szüli a tolvajt, tartja a mondás. A fehérgalléros bűnözők árgus szemekkel keresték/keresik a lehetőségeket az adórövidítésre. 1999-re a jogszabály úgy változott, hogy éves bevallást nyújthattak be azon adóalanyok, akiknek az elszámolási egyenlege előző évben nem haladta meg összességében az 1 millió forint befizetendő adót. Vagyis 1999. évről csak 2000-ben kellett bevallást adniuk. Már 1999. február hóra benyújtásra került egy bevallás, amelyben 2,5 milliárd forint áfát igényeltek vissza. A számlát, amire alapozták a visszaigénylést, olyan egyéni cég állította ki, amelynek ezt az összeget csak 2000.02.15-én kellett volna bevallania, mivel éves bevalló volt. A számla egy valós találmány hasznosítási jogáról szólt, de természetesen a számla ellenértéke nem került kifizetésre, mivel a vevőnek 250 ezer forintja sem volt. Ha kiutalásra került volna az összeg, sosem láttuk volna többet az elkövetőket. Két év munkával sikerült a kiutalást megakadályozni a Legfelsőbb Bíróság döntése alapján. Az ügy következtében módosították a jogszabályt.

Egy másik cég 10 milliárd forint összegben követett el adócsalást a külföldi utasoknak történő adóvisszatérítés körében. Sajnos csak az utolsó 3 milliárd forint esetében sikerült megakadályozni az adó kiutalását, mivel a csalás igen magas látenciával bírt. A külföldi utasok fiktív számlák alapján kérték vissza az adót a visszatérítő cégtől. Megállapításra került, hogy az ügyletek vagy teljesen fiktívek voltak, vagy jelentősen túl lettek árazva, és a visszatérítő cég tudomással bírt a magánszemélyek adócsalásáról. Az aktív közreműködést csak gyanítottuk, de bizonyítani nem sikerült. A magyar bíróság a korát megelőzve már 2002-ben hozott olyan döntést, amelyben azért utasította el a visszaigénylést, mert a cégnek tudomással kellett lennie az adócsalásról. Hasonló döntéseket több mint tíz év múltán hozott az Európai Bíróság. Az ügy után új rendeletet írtak a külföldi utas részére történő adóvisszatérítés részletszabályairól.

Az adóhatóság ellenőrzési szervei ugyan sokat tettek az adócsalások megakadályozása érdekében, sajnos azonban a fiskális politika irányítói olyan célkitűzéseket fogalmaztak meg a hatóság felé, amely célok teljesítése elirányította a kapacitás jelentős részét az adócsalások felderítésétől. Évről évre nagyobb összegű adókülönbözlet megállapítását várták el az ellenőrzéstől. A csalások felderítése és bizonyítása rendkívül időigényes feladat, és sokszor bizonyíték hiányában nem is válik lehetővé a terhelő megállapítás megfogalmazása, de ez rendre több száz munkaóra után válik nyilvánvalóvá. Az ellenőrzésnek viszont az adókülönbözlet előirányzatot teljesíteni kellett, így a fiskális szempontból érdektelen tényállások tízezreit vizsgálta a hatóság. A magyar vállalkozások folyamatosan ki voltak téve olyan zaklatásnak, amelyet a hatóság csak a statisztikája javítása érdekében követett el. A statisztikákban szereplő adókülönbözlet háromnegyed része a vállalkozások részéről utólag rendezhető volt és fiskális szempontból teljesen hasztalan.

Nem segítette a csalások megakadályozását, hogy a fiskális politika irányítóinak jogértelmezése egy „húzd meg - ereszd meg” hatást eredményezett a csalások elleni fellépésben. Volt, amikor annyi is elég volt a terhelő megállapítás megfogalmazásához, hogy valaki nem vallotta és nem fizette be az áfát az értékesítési láncolatban. Máskor viszont csak olyan esetben lehetett megállapítást megfogalmazni, ha a visszaigénylő adóalany előtti cég mutatott deviáns magatartást. Sajnos azonban a láncügyletes csalásoknak lényege éppen az, hogy időben és térben megnövelje a távolságot a visszaigénylő cég és a deviáns magatartást tanúsító cég között. Az ellenőrök sokszor zavarban voltak, hogy mi is az utolsó hatályban lévő utasítás a láncolatos ügyek esetében. E problémakört az EU-hoz történő csatlakozás oldotta meg, mivel jelenleg az Európai Bíróság viszonylag stabilnak tűnő jogértelmezését kell alkalmazni a csalások felderítése során.

6.3. Bent az Európai Unióban

2004-ben hazánk csatlakozott az Európai Unióhoz és ennek következtében teljeskörűen adoptáltuk az áfatörvénybe az unió forgalmi adózással kapcsolatos joganyagát, mondhatni, hogy elvileg megvalósult a teljes jogharmonizáció.

A csatlakozás azonnal egy fiskális ballépéssel kezdődött. A 2004.05.01-jétől a termékimport utáni fizetendő adót önadózással lehetett megállapítani az adóalanyok széles körének. Vagyis a költségvetésből kiesett egy igen jelentős

puffer összeg, amely azért képződik, mert csak jelentős idő elteltével lehet a vámhatóság által kivetéssel megállapított, és ennek következtében befizetett adót visszaigényelni (levonni) az áfa bevallásban. Ennek okán és egyéb okokból kifolyólag az áfa bevételek jelentősen elmaradtak a tervezettől. Az akkori pénzügyminiszter év végére teljesen kétségbe esett, és kiadta, hogy nem lehet teljesíteni az adóalanyok visszaigénylési kérelmét 2004-ben, vissza kell azokat tartani új utasításig. Természetesen ilyen irányú – törvénnyel ellentétes – utasítást nem lehet megfogalmazni, ezért az úgy szólt, hogy a visszaigényléseket teljeskörűen le kell ellenőrizni, és a közösségi adómentes értékesítéseket a VIES rendszerben össze kell hasonlítani a partnerek által lejelentett adatokkal. Sajnos azonban az elvégzett ellenőrzéseket nem lehetett lezárni és nem lehetett kiutalni a pénzeket. A revizorok bekérték az iratokat a vizsgálatokhoz, de nem adhatták vissza, nem zárhatták le az ellenőrzést. Az iratok kazlakban álltak a hivatali helyiségekben. A sajtó értetlenkedett (számonkért), a politika magyarázkodott (hazudott), a revizorok meg mindent tudtak és sajnálták a vállalkozásokat, akik igen kellemetlen helyzetbe kerültek. A politika, hogy védje magát, leveleket küldött a NAV felé, hogy ki kell utalni a pénzeket az ellenőrzést követően, de mellette jött a telefon is, hogy azt nem úgy kell érteni. Amikor csak a levél került hozzám és a telefonos utasítás nem, akkor egy délután folyamán elindítottam kb. 3 milliárd forintot az APEH SZTADI felé. Másnap reggel az igazgatóság megrémült vezetője nagyon-nagyon szigorúan kért számon. Nem haragudtam rá, mert tudtam, hogy megfélemlítették. Az adóelszámolási iroda felé küldött pénzeket nyomtalanul törölték a rendszerben. 2005-ben az ÁSZ ellenőrizte a visszatartást, de hiába tettem a kupac tetejére azokat az önellenőrzéssel visszaigényelt pénzeket, amely önellenőrzéseket nem EU-s időszakra nyújtottak be, nem tudták/akarták észrevenni, hogy azok esetében lehetetlen volt az összevetés a VIES rendszerben. Az APEH és a NAV szakembereit ugyanúgy sújtják a forgalmi adó rendszerében az anomáliák, mint a vállalkozásokat.

A csatlakozástól egy új adótárgyat ismerhettünk meg, a közösségi termékbeszerzést (megjegyzem, a tervek szerint ezt az adótárgyat 2022-re szándék szerint kivezetnék a forgalmi adó rendszeréből). Az áruk és szolgáltatások közösségen belüli nyomon követésének, ellenőrzésének érdekében az adóalanyok közösségi adószámot kaptak. A közösségi adószámok alapján az EU többszintű információ

rendszerének részét képező VIES rendszerében ellenőrizhetővé válnak az ügyletek, mivel a forgalmi adatokat az adóalanyok által a bevallásukhoz kapcsolt összesítő jelentése alapján a tagállamok feltöltik a rendszerbe.

2004. februártól a legnagyobb adózók elektronikusan nyújtják be a bevallásukat. 2005-re általánossá vált az elektronikus áfa bevallás.

Az új közlekedési eszköz közösségi értékesítése kultikus adótárggyá vált, amelynek az értékesítése során a magánszemély is adóalannyá válik.

Bevezetésre került a csoportos adóalanyiság intézménye.

A közhatalom gyakorlók szolgáltatásai kikerültek az adótárgy fogalmából.

A csatlakozáskor 4 adókulcs volt érvényben 25%, 15%, 5% és 0%-os.

Megtörtént az első melléfogás az EU-s joganyag értelmezésben. A támogatásból vásárolt eszközök esetében a támogatásra jutó áfa nem volt levonható a csatlakozáskor. Igaz, a szabályt 2004. év elején vezették be és nem a csatlakozás időpontjában, de később az Európai Bíróság a héa-irányelvvel ellentétesnek minősítette ezt a szabályt, mondván, hogy a beszerzés forrásának függvényében a levonási jogot korlátozni nem lehet.

Az Európai Bíróság átvette a legfőbb és megfellebbezhetetlen jogértelmező szerepet a hazai jogalkalmazásban a forgalmi adózás területén. A bíróság napjainkig több jogterületen is nagy számban hozott döntést. A forgalmi adózás terén előzetes döntéshozatali eljárásban több esetben kimondta, hogy a magyar jogalkalmazási gyakorlat nem felel meg a héa-irányelvnek. E döntések alapvetően segítik a hazai jogfejlődést a forgalmi adózás terén is. Maga a brüsszeli bürokrácia is árgus szemmel figyeli a hazai jogalkotás héa-irányelvnek való megfelelőségét, és jelzést küld eltérés esetén. Ilyen eltérés volt, amikor a tételes levonási tiltások közé felvettük a személygépkocsi bérlést, amely helytelen jogalkotási eredményre az EU azonnal felhívta a figyelmet, és ennek következtében az adott rendelkezés kikerült a jogszabályból.

Az Európai Bíróság legtöbbet hivatkozott ítéletei a láncügyletekben elkövetett adócsalás megítélésével kapcsolatosak. A láncügyletek terén hozott első magyar vonatkozású ítélet a Mahagében-Dávid ügy volt. Nincs kizárva, hogy hazánkban a legismertebb cégnév a pénzügyi szakemberek körében a Mahagében Kft. neve (micsoda brand!).

A hazai láncolatban elkövetett áfacsalások output oldala az adómentes export irányból áttevődött az adómentes közösségi értékesítés irányába. Ennek következtében a termékek szállításának ellenőrzése kiemelt hangsúlyt kapott, hiszen a kiszállításnál már nincs jelen a vámhatóság. A kiszállítás igazolása napjainkig egy neuralgikus kérdés, amelynek a megítélése folyamatosan változik, és további tervek készülnek Brüsszelben az igazolás mikéntjére. Az EU bürokratái a közösségi adómentes értékesítés-közösségi beszerzés párosának megszüntetésében látják a helyzet végső megoldását, amire már javaslatokat készítettek elő 2022-re vonatkozó céldátummal.

6.4. Napjaink (2008-2018)

2008. évben újra kodifikálták az általános forgalmi adó szabályait. A 2006-tól hatályos héa-irányelv szerkezetét szinte teljes egészében átvettük, és a jogszabályunkban több helyen a szöveg egyezőséget is tartalmaz vele.

2011-ben a héa-irányelvnek elkészítették az új végrehajtási rendeletét, amelynek előírásai közvetlenül hatályosak hazánkban is. A forgalmi adózás terén a rendeletalkotás bizonyos részterületeken folyamatosnak mondható napjainkig.

Az adóbevallásokhoz 2013-tól csatolni kell a nagy összegű áfát tartalmazó számlák adatait. Kezdetben kettő millió forint áfa tartalom felett, majd 2015-től az egy millió forint áfa tartalom felett kellett az adatokat közölni. 2018-tól fő szabály szerint a számlák adatai elektronikus úton valós időben kerülnek jelentésre, kimenő oldalon százezer forint felett.

2014-től a pénztárgépek online bekötésre kerültek a NAV-hoz, így a hatóság már valós időben láthatja a pénztárgépes adatokat.

2015-től bevezetésre kerül az EKAER rendszer.

Az adócsalással érintett területeken meglehetősen széles körben bevezetésre került a fordított adózás, így többek között a gabona- és acélkereskedelemben, valamint a munkaerő kölcsönzés terén is a meglévő fordított adózású kör bővítésével.

Az előző intézkedések az adórövidítések prevencióját, illetve hatékony ellenőrzését szolgálják. Minden intézkedést követően jelentős bevételi többletről szá-

molt be a kormányzat. A NAV vezetője arról nyilatkozott, hogy 2018-ra az áfa adórés tekintetében látható csökkenést értünk el.

A 27%-os általános adókulcs 2012-ben került bevezetésre, amely érték a legmagasabb az Európai Unióban. Az utolsó két kormány jelentősen elterelte a forgalmi adók irányába a lakosság közterheit, csökkentve az szja és a tao kulcson, de ennek ellenére, sajnos, a munkát terhelő közterhek tekintetében is élen járunk az Európai Unióban.

Az adóhatóság állományát, így a revizorokét is folyamatosan karcsúsították az elmúlt három évben, és a folyamat még nem állt meg.

Az adóhatóság érdekeltségi rendszerét átfogalmazták, vélhetően a létszámcsökkentés, az érdekeltségi rendszer megváltozása, valamint az ellenőrzésben bekövetkező szemléletváltás következtében, a megállapított adókülönbözetek a felére estek vissza napjainkra.

Az adóhatóság ellenőrzési rendszerét komoly, szakmainak induló, de politikaira módosuló támadás érte 2013-ban, amely igen nagy presztízvesztést okozott a hivatalnak. Mondhatni, hogy mára visszaállította hírnevét, sőt jelenleg minden idők társadalmilag leginkább elfogadott adóhivatali szervezetéről beszélhetünk.

A forgalmi adó szabályok korszerűsítése jelenleg is folyamatban van az Európai Unióban, melynek során a végső célként megfogalmazott fogyasztás helyén történő adófizetés megteremtése érdekében dolgozzák át a szabályrendszert. Természetesen felmerülhet az a kérdés is, hogy a rendszer ténylegesen a legjobb módja-e a fogyasztás adóztatásának, amelyre jelenleg, és valószínűleg a későbbiekben sem lehet egyértelmű választ adni. Mondjuk azt, hogy ez is egy módja az adózásnak.

6.5. Irodalomjegyzék

ÉKES ILDIKÓ (1997): Adózás, 1988-1996. Statisztikai szemle, 1997. évi I. szám, Budapest.